

Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Приносът на предприятията на социалната икономика за по-сплотена и демократична Европа“

(проучвателно становище по искане на румънското председателство)

(2019/C 240/05)

Докладчик: **Alain CONEUR**

Консултация	Писмо от 20.9.2018 г.
Правно основание	Член 304 от Договора за функционирането на Европейския съюз
Компетентна секция	„Единен пазар, производство и потребление“
Приемане от секцията	2.4.2019 г.
Приемане на пленарна сесия	15.5.2019 г.
Пленарна сесия №	543
Резултат от гласуването („за“/„против“/„възпържал се“)	118/1/1

1. **Заклучения и препоръки**

1.1. Предприятията на социалната икономика предлагат, в многообразието на секторите си на дейност, множество отговори на въпроса как да се върви към по-сплотено общество, загрижено за общия интерес. Социалната икономика е съществен вектор от икономическото и социалното развитие в Европа, който се опира на 2,8 милиона предприятия и 13,6 милиони работни места, които представляват 8 % от БВП на ЕС. Предприятията на социалната икономика имат основна роля в създаването и запазването на качествени работни места, в успеха на европейския стълб на социалните права и Програмата до 2030 г. за устойчиво развитие.

1.2. Понастоящем социалната икономика в Европа се развива неравномерно. Има държави членки, в които историческата динамика и неотдашните национални политики подкрепят развитието на сектора, докато в други той изостава. Този контекст, заедно с недостатъчните финансови ресурси, не позволява социалната икономика да допринесе за възстановяването на икономиката и за динамиката на предприятията, за намаляване на социалното напрежение, породено от нарастването на неравенството и бедността, за намаляване на безработицата в някои региони и за борба с несигурните условия на труд – явления, водещи до възход на популизма.

1.3. ЕИСК призовава държавите членки и Европейската комисия (ЕК) да признаят приноса на предприятията на социалната икономика за развитието на активно гражданство и на общото благо, както и за насърчаването на европейския социален модел и изграждането на европейската идентичност. Това признание придобива пълния си смисъл единствено с предоставянето на подходящи ресурси, но и чрез насърчаване на разпространението и популяризирането на използването на иновации и знания.

1.4. ЕИСК отбелязва, че моделите на предприятията на социалната икономика почти отсъстват от учебните програми и от схемите за създаване и развитие на предприятия. Въпросът за обучението и образованието в сферата на социалната икономика трябва да може да се впише в учебните програми на образователните системи, истинска входна врата към знанията и предприемаческия дух. Поради това е целесъобразно да се насърчава достъпът на предприятията на социалната икономика до програмата „Еразъм+“.

1.5. ЕИСК припомня, че е от съществено значение предприятията на социалната икономика да се насърчават чрез амбициозни и междусекторни публични политики, както и чрез европейски план за действие в областта на социалната икономика.

1.6. Както и в предходни становища, ЕИСК призовава институциите на ЕС и държавите членки да гарантират специална подкрепа за социалните иновации, която да включва признаване и политическа подкрепа за предприятията на социалната икономика и гражданското общество като ключова заинтересована страна в обществото, в състояние да осигури благоприятна среда.

1.7. ЕИСК призовава ЕК да изясни концепцията за социална икономика въз основа на характеристиките на нейните различни настоящи форми.

1.8. ЕИСК припомня на ЕК, на държавите членки и на Евростат необходимостта от осъществяване на предложенията, съдържащи се в Наръчника за сателитните сметки, за да се създаде статистически регистър на предприятията на социалната икономика.

1.9. ЕИСК припомня необходимостта от провеждането на повече научни изследвания, за да се разберат обхватът и механизмите, чрез които предприятията на социалната икономика допринасят за укрепване на социалното сближаване и демокрацията и стимулиране на икономиката. Този подход би дал възможност да се намали разликата между новите държави членки и останалата част от ЕС.

2. Общи бележки

2.1. Предприятията на социалната икономика се характеризират с факта, че обслужват общия интерес или интереса на дадена общност и нямат за цел да увеличат в максимална степен печалбата си. Целта им е невъзможно социална: да се подобрява индивидуалното и колективното благосъстояние чрез намаляване на неравенствата и подобряване на социалното сближаване, както и да се допринесе за създаването на качествени работни места в социално отговорни предприятия.

2.2. Социалната икономика е форма на организация на човешките дейности, основана на колективната собственост, солидарността и демокрацията на участието, която се опира на икономическата ефективност на своите ресурси и осигурява производството, разпространението, обмена и потреблението на стоки и услуги. Тя допринася за изразяването на активно гражданство и участва в индивидуалния и колективния просперитет. Социалната икономика се проявява във всички сфери: икономическа, социална, обществена и околна среда.

2.3. Трябва да се отбележи, че много фактори постепенно подкопават основите на нашите общества, които са изградени върху демокрацията и социалното сближаване: намаляване на публичните разходи и на предпазните мрежи, които те предлагат, логиката на краткосрочната печалба и рентабилност на финансовите и спекулативните пазари, нарастващия популизъм, и задълбочаващите се неравенства.

2.4. За да посрещне тези промени в обществото и нарастващата несигурност, но и за да запази амбициите си за икономическо развитие, ЕС трябва да допринесе за постигането на демократични общества, характеризирани се със сближаване, синоним на икономически и социален напредък, борба с дискриминацията и формите на социално изключване. ЕС може да осъществи амбициите си, като същевременно отстоява своите общи ценности чрез амбициозно прилагане на европейския стълб на социалните права и постигане на целите за устойчиво развитие.

3. Социално сближаване и гражданско общество

3.1. Според Съвета на Европа социалното сближаване е способността на обществото да гарантира благосъстоянието на всички свои членове чрез намаляване на различията и избягване на маргинализацията. За ЕК целта на политиката на икономическо, социално и териториално сближаване е да се намалят различията в благосъстоянието и развитието между регионите на ЕС. Накърняването на „социалното сближаване“ води до увеличаване на чувството на безсилие, изолиране от различните сред себеподобни, което е благодатна почва за антидемократични теории. Демокрацията и социалното сближаване, свободното и независимо организиране на гражданското общество са основополагаща част от европейския проект, въпреки че днес са поставени под въпрос. Чрез своите социални цели или със своето социалното въздействие, социалната икономика отговаря прагматично на целите за сближаване и развитие, като заедно с това осигурява демократичен модел.

3.2. По исторически съображения и по причини, свързани с контекста, съществуват множество различни определения за гражданското общество и то може да се проявява в различни форми в зависимост от държавата членка. Наличието му зависи от културни и политически традиции. Някои от неговите организации (профсъюзи, групи, сдружения и др.) са трайни, докато други се появяват с времето. Като част от това гражданско общество предприятията на социалната икономика, доколкото съставляват икономика на хората, а не на капиталите, могат да бъдат разглеждани като част от това гражданско общество.

3.3. Гражданското общество е един вид инкубатор за развитието на предприятията на социалната икономика и, по тази причина, ускорител на сближаването. Чрез създаването на предприятия на социалната икономика гражданското общество може да даде на някои малцинства правото да бъдат изслушвани, или да развива дейности със слаба рентабилност, които не биха били отчетени чрез по-традиционни предприятия. Във времена на ксенофобия или демократичен упадък предприятията на социалната икономика могат да допринесат за повече демокрация и сближаване (член 2 от Договора), например във връзка с интеграцията на мигранти⁽¹⁾.

3.4. В сферата на образованието социалната икономика, нейния принос и добавена стойност за нашите общества, най-често са игнорирани в учебните и университетските програми; същото се отнася и за дейностите, свързани със създаване на предприятия. Държавите членки, както и институциите на ЕС, би трябвало да открият възможността за обучение по социална икономика, за да позволят не налагането ѝ, а за да предоставят на разположение на гражданите инструментите, с които да я припознават.

4. Социалната икономика – различен икономически модел, който се проявява различно

4.1. Предприятията на социалната икономика произхождат от организирането на граждани, които са се сдружили, за да намерят отговор, предвид сътресения в обществото, на икономическите и социалните си нужди, но също и на културните си потребности; първоначално тези предприятия се определят от своите правни устава – основни договори, които обвързват заинтересованите страни, като определят свободно вътрешните правила за тяхното функциониране. Така са създадени взаимоспомагателни дружества, кооперации и сдружения, към които се добавят и фондацииите. Днес тези юридически инструменти продължават най-често да се използват за новосъздадени предприятия в социалната икономика⁽²⁾.

⁽¹⁾ ОВ С 283, 10.8.2018 г., стр. 1.

⁽²⁾ Проучване на ЕИСК от 2017 г. „Развитие на социалната икономика в Европейския съюз през последните години“.

4.2. Вследствие развитието на обществата се добавиха и други структури: предприятия за приобщаване чрез труд (WISE), работещи в секторите на социално-професионалното включване и хората с увреждания, дружества със социална цел, работещи в областта на оползотворяването и рециклирането, грижите за хората, опазването на околната среда и др.

4.3. С текстове от различно естество (инициатива, регламент⁽³⁾) ЕК даде тласък на развитието на социалните предприятия, които са предимно предприятия от сферата на социалната икономика. Днес дебатът е отворен за интеграцията на практика на едно социално предприемачество, определението за което не е еднозначно.

4.4. ЕИСК отдавна призовава за изготвянето на план за действие за предприятията на социалната икономика, който да гарантира развитието и растеж и да разгърне пълният потенциал на този сектор в Европа. За ЕИСК предприятията на социалната икономика са част от традиционната икономика и не са в противоречие с други бизнес модели. Въпреки това повечето съществуващи програми за подкрепа на предприятията, насърчаване на тяхното развитие или подпомагане на нововъзникващи предприятия, както и други необходими условия като законодателство и финансови инструменти, често не подкрепят предприятията на социалната икономика главно поради това, че са предназначени за стандартен, по-традиционен модел и логика на предприятия. Освен това предприятията на социалната икономика трябва да бъдат напълно признати и да участват в социалния диалог.

5. Принос на сътрудничеството и социалната икономика към целите на социалното сближаване и демокрацията

5.1. Демокрацията стои в центъра на определението за социална икономика и на динамиката, проявяваща се чрез нейните предприятия. „Вътрешната“ демокрация се опира на принципа „един човек – един глас“ в органите за вземане на решения и на участието на различни категории действащи лица в управлението на предприятието, като работниците, ползвателите или бенефициерите.

Ролята на предприятията на социалната икономика в демократизирането на нашата икономика, обаче, надхвърля рамките на вътрешните им начини на управление. Действително, налице е демократично измерение, което предлага на гражданите възможността да участват в колективни дейности и да изказват мнения в обществените дебати. По този начин предприятията на социалната икономика са истинско училище по демокрация на участието.

5.2. Тази демократична функция на предприятията на социалната икономика се осъществява на различни равнища: чрез предлаганите от тях стоки, услуги и алтернативи, отговорите, които дават на нуждите, на които не е отговорено, местата на изразяване на мнение и дебати, за чието създаване допринасят, лобирането и повишаването на осведомеността, които извършват. Те трябва да приемат бизнес модел, който зачита в по-голяма степен екологичните въпроси, социалните взаимоотношения и условията на труд на своите служители.

5.3. Когато се говори за приноса на социалната икономика за сближаването, обикновено се посочват основно способността ѝ да „възстановява“, дейността ѝ сред населението в затруднено положение, дельт ѝ в социалния и медикосоциалния сектор. Тази тенденция на социалната икономика да се възлага възстановителна функция е безспорна и неразделна от дейността на сектора на сдруженията. Важно е обаче да се обърне внимание и на сближаването и демокрацията от гледна точка на политиките и процедурите, прилагани от предприятията на социалната икономика, за да се измери тяхното социално въздействие.

6. Социално и териториално сближаване — консолидиране на интегрирано европейско пространство чрез социалната икономика

6.1. Глобализацията, изграждането на единния европейски пазар и големите промишлени революции доведоха до дълбоки промени в териториите. Регионите пострадаха или все още страдат от деиндустриализацията и безработицата.

6.2. Икономиките на новите държави членки преминаха през дълги и понякога мъчителни процеси на преход от комунистическо планиране към регулирани пазарни икономики. Институционалните и политическите промени се отразиха на техните общества и икономики, както и на миграционните потоци. Тези промени засегнаха и МСП, по-специално сектора на кооперациите във всяка от тези държави, който беше използван като мача в продължение на няколко десетилетия и дори по време на прехода към пазарна система. Развитието на социалната икономика в тези държави би могло да допринесе за целта на ЕС за консолидиране на една интегрирана европейска зона, в която социалните и икономическите неравенства между ЕС-15 и 12-те нови държави членки от Източна и Южна Европа да бъдат намалени и премахнати.

⁽³⁾ Регламент (ЕС) № 1296/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2013 г. относно Програма на Европейския съюз за заетост и социални иновации („EaSI“) и за изменение на Решение № 283/2010/ЕС за създаване на Европейски механизъм за микрофинансиране за трудова заетост и социално приобщаване „Прогрес“ (ОВ L 347, 20.12.2013 г., стр. 238).

6.3. В много страни в този регион социалната икономика постепенно загуби престижа си. Този сектор обаче продължава да съществува. Взаимоспомагателните дружества, сдруженията и фондациите, на свой ред, след близо половин век, през който бяха почти пълно изчезнали, постепенно се появяват отново и се разрастват, успоредно с развитието на гражданското общество, социалните движения и профсъюзите в тези страни. Развитието на този „трети стълб“ в новите държави членки би трябвало да се разглежда като част от тяхната подходяща интеграция в европейския социален модел.

6.4. Образователните и информационните кампании за историята, традициите и националните корени на социалната икономика и кооперативните движения би трябвало да помагат за смекчаването на отрицателните представи, свързани с принудително създаваните кооперации в комунистическите режими, и да свържат новите форми на социални предприятия с традициите на социалната икономика.

6.5. В същото време, в страни със силна традиция в социалната икономика, политиките на изборни длъжности, предприемачите и населението се стремят да вдъхнат нов живот на териториите си и да отговорят на икономическите и социалните дисбаланси, пред които са изправени. Традиционните или новите форми на социална икономика са в центъра на много местни политики, които допринасят за сближаването и за демократичния живот.

7. **Предприятията на социалната икономика осигуряват социални и икономически иновации**

7.1. В предходни становища ЕИСК е разглеждал темата за иновациите, които често са наричани „социални“ или „обществени“ и които са не само от полза за обществото, но и укрепват капацитета му за действие. Социалните иновации се основават на етична и философска перспектива или на общ интерес, което проличава в ролята на гражданското общество в оформянето на социалните системи. Предприятията на социалната икономика са катализатори на социални иновации, тъй като са насочени към конкретна група потребители, незадоволена потребност в обществото или запълване на празнина.

7.2. Появяват се множество нови модели на предприемачество, които променят отношенията между производители, дистрибутори и потребители (като например икономиката на функционалността, икономиката на споделянето или отговорното финансиране). Предприятията на социалната икономика не са новост, но влизат в тази категория на алтернативни икономически модели, тъй като имат за цел да се справят с други ключови предизвикателства за хората и планетата, които са от решаващо значение за устойчивото развитие, като например постигането на социална справедливост и основано на участието управление и опазването на ресурсите и природния капитал. Европейският съюз може да се превърне в лидер на иновативните устойчиви икономически модели, в които представата за икономически просперитет е неразривно свързана с качествената социална закрила и екологичната устойчивост, и може да създаде „европейска марка“. Поради това той трябва да възприеме амбициозен подход по този въпрос.

7.3. В Белгия кооперацията SMART дава възможност на своите съдружници – самостоятелно заети лица, да развият икономическата си дейност в сигурни рамки. Понастоящем SMART работи в девет европейски държави с общо 120000 специалисти.

7.4. В Испания кооперативната група Mondragon вече над 70 години играе значителна роля в икономическото и социалното развитие на Страната на баските. В Mondragon Corporation понастоящем работят над 90000 души.

7.5. Във Франция кооперативните дружества от колективен интерес (SCIC) заемат важно място в подкрепата и реинтеграцията на хора в затруднено положение. Те се превърнаха в участници в териториалното развитие и изпълняват проекти за местно развитие.

7.6. Все повече специалисти и изследователи в областта на цифровите технологии работят под формата на кооперации и на предприятия, основаващи се на „нематериални общи блага“.

7.7. Същото се отнася и за областта на справедливата търговия, производството и разпространението на продукти на качествено земеделие – биологично или интегрирано. В секторите, свързани с околната среда, инициативите на предприятията на социалната икономика са все по-многобройни.

7.8. Предприятията на социалната икономика не са само малки предприятия. Някои от тях, в областта на банковото дело и застраховането (като например Cr dit coop ratif във Франция, Group P&V в Белгия), са водещи предприятия на своите национални пазари. Потребителските и търговските кооперации също заемат важни места в местната търговия в Европа.

Брюксел, 15 май 2019 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Luca JAHIER